

Spedbarnsforskningens dilemma

Solveig Albrecht Wahl

Lars Smith innleder sitt tilsvare (nr. 10, s. 830–831) til mitt innlegg «Eksperimentelle forsøk med nyfødte og spedbarn» (nr. 9, s. 736–739) på følgende måte: «Spedbarnsforskning har vist seg å være et særdeles vitalt felt innenfor moderne utviklingspsykologi». Nettopp! Etter å ha lest tilsvaret ble mistanken styrket, at denne vitale virksomhet hittil har fått arbeide ganske skjermet fra offentlig debatt. Innledningsvis skal det sies at det er ingen uenighet mellom Smith og meg i at denne type forskning har frembrakt et paradigmeskifte i synet på menneskebarnets mentale utvikling. Det er heller ingen uenighet om en eventuell nytte av denne viten. Dilemmaet er at enkelte av metodene som har frembrakt kunnskapen kan være i strid med etikken. Smith mener at mine eksempler ikke er spesielt gode. Hvordan kan Smith mene dette? Tre av de fire eksempler er valgt ut blant mange i 1991-utgaven av boken *Spedbarnsalderen* – en bok

Smith er medforfatter av. Leser vi de utallige eksemplene også i 1999-utgaven, er det berettiget grunn til å anta at eksemplene på eksperimentelle forsøk er illustrerende. Forskere har ikke alltid vært omtenkssomme nok i tilrettelegging av forsøksituasjonen, sier Smith. I følge 1999-utgaven antar forskere nå at spedbarn – ut fra vår økologiske nisje – lærer gjennom stimulering av det som er biologisk betydningsfullt. Forskere gir derfor forsøkspersonene betingelser som ikke bryter med mønstret av stimulering som kan kalles «experience expectant», sier Smith. Likevel – et nøyere studium av eksemplene på eksperimentelle forsøk, bare i kapittel 3, viser at forsøkspersonenes situasjon under eksperimentprosessen ikke er forandret. Eller innebærer «at svært mange studier av de aller minste utføres under betingelser med adekvat sosial stimulering», at forsøkspersonene nå ikke viser protestatferd? Er de ikke urolige, viser tegn på stress, må trøstes lenger, roes flere ganger, eller Smith mener at mine eksempler ikke er spesielt gode. Hvordan kan Smith mene dette? Tre av de fire eksempler er valgt ut blant mange i 1991-utgaven av boken *Spedbarnsalderen* – en bok Smith er medforfatter av. Leser vi de utallige eksemplene også i 1999-utgaven, er det berettiget grunn til å anta at eksemplene på eksperimentelle forsøk er illustrerende. Forskere har ikke alltid vært omtenkssomme nok i tilrettelegging av forsøksituasjonen, sier Smith. I følge 1999-utgaven antar forskere nå at spedbarn – ut fra vår økologiske nisje – lærer gjennom stimulering av det som er biologisk betydningsfullt. Forskere gir derfor forsøkspersonene betingelser som ikke bryter med mønstret av stimulering som kan kalles «experience expectant», sier Smith. Likevel – et nøyere studium av eksemplene på eksperimentelle forsøk, bare i kapittel 3, viser at forsøkspersonenes situasjon under eksperimentprosessen ikke er forandret. Eller innebærer «at svært mange studier av de aller minste utføres under betingelser med adekvat sosial stimulering», at forsøkspersonene nå ikke viser protestatferd? Er de ikke urolige, viser tegn på stress, må trøstes lenger, roes flere ganger, eller også vekkes for å få gjennomført selve eksperimentet?

Smith bemerker at det ikke finnes holdepunkter for å si at nyfødte opplever angst i forbindelse med adskillelse. Å utdype temaet «tilknytning og separasjonsangst» i aldersgruppen Smith snakker om, vil føre for langt i et debattinnlegg. Spørsmålet er hvordan den nyfødtes gråt skal tolkes: En nyfødt som er godt viklet og lagt i en seng gråter i omtrent tjue til førti sekunder hvert femte minutt (Christensson et al., 1992), men straks den får komme i kroppskontakt stilner gråten. Forskere kaller denne atferden for «separation distress call» (Christensson et al., 1995). Er det disse forskeres forskningsresultater eller deres begrepsbruk som er radikalt? Enhver primat i tilsvarende situasjon har denne atferden (Hess, 1997).

Smith hevder så at «det er fullt mulig å tilrettelegge betingelsene for eksperimentell observasjon av nyfødte slik at studiene kan utføres med adekvat hensyntaken til deltakernes egenskaper og behov». Kombinasjonen av begrepene «eksperimentell» og «observasjon» er problematisk – muligens selvmotsigende: Ønsker forskeren å observere naturlig atferd, eller å eksperimentere med den nyfødte? For klarhetens skyld spør jeg: Innebærer en «eksperimentell observasjon» – slik Smith tenker seg den – at den nyfødte kan være i hudkontakt, eventuelt selv finne frem til brystet, og ha øyekontakt med mor etter utdrivelsen? Hvis ja, og den nyfødtes vitale interesse er ivaretatt – er en diskusjon overflødig.

Når Smith helt tilslutt sier «... eller bryter med vår kvalifiserte oppfatning av barns integritet», er formuleringen noe uforståelig. Min begrunnelse for at Helsinki-deklarasjonens punkt om forsøkspersonenes rett til å verne om sin integritet også har gyldighet for spedbarn, er følgende: Integritet defineres som «helhet; uskaddhet». Ser vi så mennesket som en flerleddet helhet– et uhyre komplekst og forbløffende velfungerende system (Stettbacher, 1991), innebærer «integritet» at det er samsvar i systemet. Systemet skades ved miljøpåført overbelastning, ignorering av primære behov og av krenkelser. Spedbarn i vår kultur må fra starten av tåle en rekke stressende og vonde hendelser: Ofte ubehagelige fødselsrutiner, blodprøver, atskillelse fra mor mye av døgnet, undersøkelser, Føllingtesten, K-vitaminsprøyten, senere regelmessige undersøkelser og vaksiner, kan hende også usikre og stressede foreldre. For en forsøksperson vil eventuell stress rundt eksperimentene komme *i tillegg*.

En enkelhendelse etterlater sjeldent varig skade, det er summen av hendelser og stressfaktorer som får betydning. Men hvem kan vite hvor grensen for det enkelte individ går – når skaden i dets system får alvorlige konsekvenser? Sett fra denne vinkel virker Smiths utsagn «Kanskje man også kunne løfte blikket fra bare å se kortvarige trivielle effekter av behandlingsmåter som tilsvarer det alle barn uvegerlig blir utsatt for i dagliglivet» skremmende – dette styrker ikke tilliten til forskeren. Denne kan bare vente seg offentlig tillit om han/hun kan ivareta forsøkspersonenes vitale interesser – når risiko for (tilleggs)skade er minimalisert.